

Pregledni rad

JEL Classification: M4, M41

Vinko Belak*

ISPRAVAK VRIJEDNOSTI POTRAŽIVANJA OD KUPACA U VRIJEME KRIZE IZAZVANE PANDEMIJOM COVID 19

IMPAIRMENT OF TRADE RECEIVABLES IN TIMES OF CRISIS CAUSED BY THE COVID 19 PANDEMIC

Sažetak

U pogledu ispravka vrijednosti potraživanja od kupaca dogodile su se dvije značajne promjene. Prva promjena se odnosi na uvođenje koncepta „očekivanih kreditnih gubitaka“ (ECL) financijske imovine koji nalaže MSFI 9, umjesto ranijeg koncepta „stvarno nastalih gubitaka“. Druga promjena se odnosi na pogoršanje u kojima se procjenjuju očekivani gubici financijske imovine izazvano ekonomskom krizom koju je donijela pandemija virusa COVID 19, kojoj se ne vidi kraj. Budući da postupak procjene očekivanih gubitaka na potraživanjima od kupaca nije do kraja objašnjen u MSFI-ju 9 – Financijski instrumenti, i da sam Odbor za međunarodne standarde (IASB) savjetuje da svaki subjekt mora oblikovati model procjene kreditnih gubitaka, u ovom radu je prikazano oblikovanje modela za procjenu očekivanih kreditnih gubitaka za potraživanja od kupaca u uvjetima krize koje bi moglo poslužiti poduzećima u praksi.

Ključne riječi: *ispravak vrijednosti, kreditni gubitci, Covid-19.*

Abstract

There have been two significant changes in the value adjustment of trade receivables. The first change relates to the introduction of the concept of

---

* **Prof. dr. sc. Vinko Belak, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet;**
email: vbelak@efzg.hr

“expected credit losses” (ECL) of financial assets required by IFRS 9, instead of the earlier concept of “actual losses incurred”. The second change relates to the deterioration in which the expected losses of financial assets caused by the economic crisis brought about by the COVID 19 pandemic, which has no end in sight, are estimated. As the procedure for estimating expected losses on trade receivables is not fully explained in IFRS 9 - Financial Instruments, and the International Standards Board (IASB) itself advises that each entity must design a model for estimating credit losses, this paper presents the design models for estimating expected credit losses for trade receivables in crisis conditions that could serve companies in practice.

Ključne riječi: ispravak vrijednosti, kreditni gubitci, Covid-19.

UVOD

Ispravak vrijednosti potraživanja od kupaca u situacijama kad dužnik ne plaća na vrijeme ili uopće ne plaća oduvijek se primjenjuje u financijskom računovodstvu privrednih subjekata. U tom postupku ne bi bilo ništa neobično da se nisu promijenile dvije stvari. Prva promjena se odnosi na uvođenje koncepta „očekivanih kreditnih gubitaka“ financijske imovine koji nalaže MSFI 9, umjesto ranijeg koncepta „stvarno nastalih gubitaka“. Druga promjena se odnosi na uvjete u kojima se procjenjuju očekivani gubici financijske imovine, pa i potraživanja od kupaca u njenom sastavu.

MSFI 7 – Financijski instrumenti (točka 31), nalaže da je „subjekt dužan objaviti informacije koje korisnicima financijskih izvještaja omogućuju da ocijene vrstu i doseg rizika koji proizlaze iz financijskih instrumenata a kojima je subjekt izložen na izvještajni datum“. Međutim, koncept „očekivanih kreditnih gubitaka“ financijske imovine koji nalaže MSFI 9, osim tekućih uvjeta na izvještajni datum naglašava da treba uzeti u obzir i buduće gospodarske uvjete koji utječu na moguće gubitke i na umanjenje vrijednosti financijske imovine.

Kad se promatraju uvjeti u kojima treba procjenjivati ispravak vrijednosti potraživanja od kupaca oni su pod utjecajem krize koju je izazvala pandemija virusa COVID 19 koja nastavlja praviti zdravstvene ali i gospodarske probleme svima u svijetu. Što se tiče očekivanih budućih gospodarskih uvjeta može se reći da se kraj te krize ne vidi u kraćoj budućnosti jer ekonomska kriza izazvana pandemijom sve više dolazi do izražaja. Kao posljedica toga javlja se još jedna za poduzeća nepovoljna pojava a to je inflacija. Trenutni podaci govore da prosječna inflacija u Europskoj uniji u augustu 2021. iznosi 2% ali u Poljskoj i Mađarskoj inflacija već prelazi 5% a i u Njemačkoj već prelazi 3,4% (Amaro, S.,

2021). Ne ulazeći u raspravu o uzrocima inflacije, ako se prate događaji na terenu, posebno u građevinskom sektoru, teško je vjerovati da će se inflacija u kraćoj budućnosti smanjivati. Sve se češće navodi da ta situacija izaziva „ekonomski šok“.

Kriza izazvana pandemijom poremetila je opskrbne i distribucijske tokove a posljedično i novčane tokove. Potraživanja od kupaca u opisanim uvjetima postaju sve više problematična za naplatu posebno zbog toga što se kriza produžava i ne vidi se kraj. Rizici naplate još su veći kod potraživanja po osnovi prodaje na kredit. Kad i ako se prodaja tvrtki vrati na normalnije razine, i dalje će postojati veći rizik naplate od mnogih kupaca. Također je vjerojatno da će neki kupci tražiti produžene uvjete plaćanja. Stoga se pretpostavke i metodologija korištena za procjenu ispravka vrijednosti za sumnjive račune trebaju prilagoditi povećanim rizicima (Spall, C., 2020).

Budući da postupak procjene očekivanih gubitaka na potraživanjima od kupaca nije do kraja objašnjen u MSFI-ju 9 – Financijski instrumenti, cilj ovog rada je oblikovati model za procjenu očekivanih kreditnih gubitaka za potraživanja od kupaca u uvjetima krize.

1. PROCJENA ISPRAVKA VRIJEDNOSTI POTRAŽIVANJA OD KUPACA KOD KORISNIKA PUNIH MSFI-JA

Budući da su potraživanja od kupaca i potraživanja po osnovi prodaje na kredit financijska imovina, cijeli postupak procjene ispravka potraživanja, za korisnike punih MSFI-ja, provodi se prema odredbama MSFI-ja 9 - Financijski instrumenti. Na svaki izvještajni datum, subjekt je dužan procijeniti je li se značajno povećao kreditni rizik za financijski instrumenti od početnog priznavanja (MSFI 9, točka 5.5.9). Prema tome, Na svaki izvještajni datum, treba procijeniti treba li i u kojem iznosu ispraviti (umanjiti) potraživanja od kupaca.

Na ozbiljnost problema gubitaka na financijskoj imovini u vrijeme pandemije upozorava reakcija brojnih regulatora postupanja s vrijednosnim papirima, kao što su Europsko bankovno tijelo (*European Banking Authority - EBA*), Europska centralna banka (*European Central Bank - ECB*), Europska uprava za vrijednosne papire i tržište (*the European Securities and Market Authority - EMSA*) i Tijelo za bonitetnu regulaciju (*Prudential Regulation Authority - PRA*) u Velikoj Britaniji. Svi nabrojani regulatori objavili su određene smjernice računovodstvenim implikacijama pandemije. Oim toga, i Odbor za međunarodne računovodstvene standarde (IASB) objavio je dokument kako bi pomogao u primjeni računovodstvenih standarda a posebno MSFI-ja 9 za vrijeme

pandemije. Naime, u martu 2020. godine, Odbor za međunarodne standarde donio je dokument koji govori o primjeni MSFI-ja 9 u doba krize izazvane pandemijom korona virusa (*IASB and regulators highlight IFRS 9 ECL requirements during the coronavirus pandemic*).

U navedenom dokumentu se ne mijenjaju, ne uklanjaju niti dodaju zahtjevi u MSFI-ju 9 nego je donesen dokument namijenjen upravo podršci i dosljednoj primjeni MSFI-ja 9. Međutim, budući da je dokument je namijenjen za obrazovne svrhe izostalo je objašnjavanje praktičnih postupaka.

Realno je bilo očekivati da je materija potraživanja od kupaca obrađena u MSFI-ju 15 – Prihodi od ugovora s kupcima. Međutim, u točki 108. MSFI-ja 15, taj standard se u slučaju umanjena vrijednosti potraživanja iz ugovora s kupcem poziva na primjenu MSFI-ja 9, ovako: „Potraživanje je bezuvjetno pravo subjekta na naknadu. Pravo na naknadu je bezuvjetno ako je jedino što se zahtijeva da bi naknada dospjela za plaćanje protok vremena. Na primjer, subjekt priznaje potraživanje ako ima sadašnje pravo na plaćanje iako taj iznos može biti podložan povratu u budućnosti. Subjekt treba obračunati potraživanje u skladu s MSFI-jem 9. Nakon početnog priznavanja potraživanja iz ugovora s kupcem, eventualna razlika između mjerenja potraživanja u skladu s MSFI-jem 9 i odgovarajućeg iznosa priznatog prihoda se prezentira kao rashod (na primjer, kao gubitak od umanjena vrijednosti)“.

MSFI 9 za procjenu umanjena vrijednosti potraživanja od kupaca predviđa pojednostavljeni pristup.

O umanjenju vrijednosti potraživanja od kupaca MSFI 9 u točki 5.5.15., govori ovako: „Usprkos točkama 5.5.3. i 5.5.5., subjekt je uvijek dužan mjeriti rezervacije za umanjenje vrijednosti u iznosu jednakom očekivanim kreditnim gubicima određenog vijeka trajanja za:

- (a) potraživanja od kupacaili ugovornu imovinu koji nastaju iz transakcija koje su iz djelokruga MSFI-ja 15; i koji
  - (i) ne sadrže značajnu financijsku komponentu (ili kada subjekt primjenjuje praktičan način za ugovore koji traju jednu godinu ili više) u skladu sa MSFI-jem 15; ili
  - (ii) sadrže značajnu financijsku komponentu u skladu sa MSFI-jem 15, ako subjekt izabere kao svoju računovodstvenu politiku mjeriti ispravak gubitka u iznosu jednakom očekivanim kreditnim gubicima određenog vijeka trajanja.

Ta računovodstvena politika treba se primijeniti na sva takva potraživanja prema kupcima ili ugovornu imovinu ali se može primijeniti odvojeno na potraživanja od kupaca i ugovornu imovinu. Prema tome, za potraživanja od kupaca koja ne

sadrže značajnu financijsku komponentu u skladu sa MSFI-jem 15, MSFI 9 zahtijeva od subjekta primjenu pojednostavnjenog pristupa. Međutim, kod potraživanja od kupaca koja sadrže značajnu financijsku komponentu u skladu sa MSFI-jem 15, gdje se misli na kratkoročna potraživanja po osnovi prodaje na kredit subjekt može birati između primjene općeg pristupa i pojednostavnjenog pristupa.

U okviru pojednostavljenog pojednostavnjenog pristupa subjekt mjeri rezervacije za umanjene vrijednosti u iznosu jednakom očekivanim kreditnim gubicima tijekom vijeka trajanja financijskog instrumenta i nema određivanja stupnja značajnosti rizika niti ima računanja 12-mjesečnih kreditnih gubitaka.

Za mjerenje rezervacija za umanjene vrijednosti u iznosu jednakom očekivanim kreditnim gubicima tijekom vijeka trajanja financijskog instrumenta može se koristiti:

- matrica s fiksnim postocima umanjnja navedenim u točki B5.5.35 MSFI-ja 9 (dopunjena), ili
- matrica s postocima umanjnja izračunanim na temelju prethodnog iskustva.

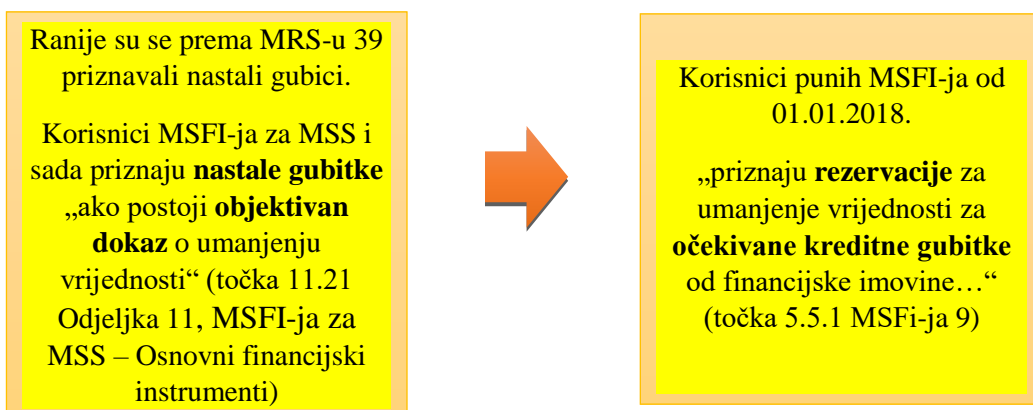
Matricu za procjenu očekivanih kreditnih gubitaka (s dopunom autora) i rezervacije po osnovi potraživanja od kupaca (MSFI 9, točka B5.5.35) s fiksnim postocima umanjnja prikazuje slijedeća tablica:

Matrica za procjenu očekivanih kreditnih gubitaka i rezervacije po osnovi potraživanja od kupaca (MSFI 9, točka B5.5.35)	
Izostanak plaćanja po dospijeću	Rezervacije za gubitke (% od knjigovodstvene vrijednosti potraživanja od kupaca uvećane za dospjele kamate)
Ako dospijeće nije prekoračeno (ali je financijska pozicija dužnika oslabljena)	1,00%
Ako je prekoračenje manje od 30 dana	2,00%
Ako je prekoračenje preko 30 dana ali manje od 90 dana	3,00%
Ako je prekoračenje 90-180 dana itd.	20,00%
Dopuna matrice (autor):	
Prekoračenje 181-365 dana	50,00%
Prekoračenje preko 365 dana	Otpis

U svim primjerima procjene gubitaka financijske imovine koji se pojavljuju uz MSFI 9 redovito se umanjuje i vrijednost potraživanja od kupaca koji nisu prekoračili datum dospjeća. To navodi na zaključak da svi subjekti u svakom slučaju u praksi trebaju izvršiti rezervacije za gubitke na potraživanjima od kupaca čak i u situacijama kad kod njih uopće ne postoji problem u naplati

potraživanja. U tom smislu postavlja se pitanje može li određeni subjekt u svojoj procjeni izostaviti umanjenje vrijednosti potraživanja od kupaca za skupinu potraživanja od kupaca s kojima uopće nema problema u naplati potraživanja i procjenjuje da ih neće imati ni ubuduće. S obzirom da i sam Odbor za međunarodne standarde (IASB) savjetuje da se modeli ne primjenjuju mehanički nego u skladu sa sadašnjim i očekivanim uvjetima, može se zaključiti da subjekti koji nemaju problema u naplati potraživanja i procjenjuje da ih neće imati ni ubuduće, mogu izostaviti umanjenje vrijednosti potraživanja od kupaca za potraživanja kojima dospijeće nije prekoračeno. Iz istog razloga je za tu skupinu potraživanja u gornjoj tablici sastavljanoj prema primjeru iz MSFI-ja 9, dodan uvjet „da je financijska pozicija dužnika oslabljena“.

Odbor za međunarodne standarde (IASB) savjetuje da tvrtke ne moraju niti bi trebale primjenjivati dosadašnju metodologiju za procjenu očekivanih kreditnih gubitaka (expected credit losses - **ECLs**) mehanički nego trebaju uzeti u obzir **nove informacije i saznanja**. Naime, MSFI-9 je oblikovan na temelju saznanja iz svjetske financijske krize koja je bila 2007. godine, dok kriza izazvana virusom COVID 19 djeluje na drugačiji način i još joj se ne vidi kraj. MSFI 9 nalaže da se mjerenje ECL-a mora temeljiti na razumnim i prihvatljivim informacijama bez nepotrebnih troškova i truda. U to procjenu treba uključiti i mjere državne potpore ako takve postoje. Kao što se može vidjeti, veliki je broj informacija koje treba uključiti u procjenu gubitaka na potraživanjem od kupaca jer su uvjeti izrazito kompleksni i brzo se mijenjaju. U ovom slučaju MSFI 9, u pravilu, zahtijeva da subjekti procjenjuju varijante rizika od nemogućnosti naplate potraživanja tijekom cjelokupnog očekivanog života financijskog instrumenta zato što je pandemija dovela do značajnog povećanja rizika u najvećem broju slučajeva. Ovdje je potrebno istaknuti da se prema MSFI-ju 9 više ne procjenjuju nastali gubici na dan 31.12., nego **očekivani gubici** u budućnosti i to u obliku **rezervacija** za umanjenje vrijednosti za očekivane kreditne gubitke od financijske imovine. To je prikazano na slijedećoj shemi:

U praktičnom smislu ranije se prikazivalo umanjeno vrijednosti potraživanja od kupaca tako da je bio umanjivan cijeli iznos potraživanja ako je postojao objektivni dokaz o umanjenoj vrijednosti. Za razliku od toga, sada se priznaje i djelomično umanjeno vrijednosti potraživanja od kupaca ovisno o visini rizika od nemogućnosti naplate i vjerojatnosti događaja gubitka. Takav pristup u MSFI-jima je prenesen iz nove regulative kreditnog poslovanja financijskih institucija i na poslovanje poduzeća. Kao kritika uvođenja primjene modela umanjenoj vrijednosti financijske imovine kakvi su se primjenjivali samo u financijskim institucijama i na poduzeća može se navesti da se tu ipak radi o različitim situacijama. Naime, u bankama je uobičajeno da se vrlo često pojavljuju neplaćanja obveza prema kreditima. Međutim, tu se pretežno radi o potraživanjima koja su osigurana različitim kolateralima. Iako Odbor (IASB) smatra da kolateral ne treba utjecati na procjenu gubitaka na financijskoj imovini, ipak se tu radi o različitim situacijama. Mnogi računovodstveni stručnjaci su izrazili negodovanje zbog toga što poduzeća u tekućem razdoblju trebaju priznavati procijenjene gubitke po osnovi potraživanja od kupaca koji će se dogoditi tek u budućnosti posebno zbog toga što **takvi gubici nisu porezno priznati** ali to nije pomoglo da se nešto promijeni u MSFI-ju 9.

Tradicionalna metoda procjene očekivanih kreditnih gubitaka (ECL) sastoji se od tri osnovne komponente i to:

- Vjerojatnost gubitka (Probability of Default – PD)
- Gubitak zbog neispunjenja obveza dužnika (Loss Given Default – LGD) i
- Izloženost riziku gubitka (Exposure at Default – EAD).

Obrazac za računanje očekivanih kreditnih gubitaka (ECL) izgleda ovako:

$$\text{ECL} = \text{PD} (\%) \times \text{LGD} \times \text{EAD} (\text{KM})$$

Budući da u ovom trenutku nitko ne može realno pretpostaviti što će se dalje događati s krizom korona virusa potrebno je uzeti u obzir različite scenarije i napraviti procjenu umanjenoj vrijednosti potraživanja. Prema točki B5.5.49 MSFI-ja 9, „Za potrebe ovog Standarda razumni i pouzdani podaci su oni koji su razumno dostupni na izvještajni datum bez dodatnih troškova ili napora, uključujući: podatke o prošlim događajima, sadašnjim uvjetima i predviđanjima budućih ekonomskih uvjeta.“ Preciznije to znači da tvrtke trebaju koristiti postojeća pravila umanjenoj vrijednosti potraživanja utemeljena na iskustvima iz prošlih događaja koja su ranije uključena u računovodstvene politike, sadašnje stanje nenaplaćenih potraživanja i predviđanje budućih ekonomskih uvjeta na koje će utjecati pandemija COVID 19 te njihov utjecaj na mogućnosti plaćanja od strane dužnika.

Dokument Odbora iz marta 2020. godine ne objašnjava točnu osnovu na kojoj bi tvrtke trebale odrediti buduće scenarije za mjerenje očekivanih kreditnih gubitaka pa je neophodno da tvrtke same donesu određene računovodstvene politike koje će se primjenjivati u razdoblju krize korona virusa.

Međutim, MSFI 9 u točki B5.5.42 ipak se daju upute na koji način treba oblikovati model procjene očekivanih kreditnih gubitaka ovako:

„zahtjeva se da procjena očekivanih kreditnih gubitaka odražava nepristran iznos na temelju vjerojatnosti koji je određen procjenom raspona mogućih ishoda. U praksi, to ne treba biti složena analiza. U nekim slučajevima, dovoljna je relativno jednostavna izrada modela bez potrebe za velikim brojem detaljnih simulacija scenarija. Primjerice, prosječni kreditni gubici velike skupine financijskih instrumenata sa zajedničkim obilježjima rizika može biti razumna procjena vjerojatnosti tih ishoda. U drugim situacijama će vjerojatno biti potrebno utvrđivanje scenarija s određenim iznosom i vremenom novčanih tokova za određene ishode i procjena vjerojatnosti tih ishoda. U tim situacijama očekivani kreditni gubici trebaju odražavati najmanje dva ishoda u skladu sa točkom 5.5.18“.

U točki B5.5.28 MSFI-ja 9 daje se još jedna korisna uputa koja glasi:

„Očekivani kreditni gubici predstavljaju procjenu kreditnih gubitaka na temelju vjerojatnosti (tj. sadašnja vrijednost svih manjkova novca) tijekom očekivanog vijeka trajanja financijskog instrumenta. Manjak novca je razlika između novčanih tokova koji dopijevaju subjektu u skladu sa ugovorom i novčanih tokova koji subjekt očekuje primiti. Budući se pri određivanju očekivanih kreditnih gubitaka uzimaju u obzir iznos i vrijeme plaćanja, kreditni gubitak nastaje čak i ako subjekt očekuje plaćanje u cijelosti ali nakon ugovorenog dospijea.“

Realno gledajući dužnike treba grupirati prema stupnju rizika u kojem se nalaze i koji se očekuje (skupna procjena predviđena je u točki 5.5.1 MSFI-ja 9). Naime, nisu sve djelatnosti u istoj situaciji. Primjerice, ugostiteljske tvrtke su u očajnoj situaciji jer se njihove aktivnosti značajno ograničavaju mjerama vlade. Suprotno tome, proizvođačima dezinfekcijskih sredstava ide bolje nego prije. Zbog toga svaka tvrtka mora prema svojim stvarnim pokazateljima prilagoditi procjene očekivanih gubitaka. U tu svrhu ovdje dajemo model koji tvrtke mogu prilagođavati prema svojoj situaciji (bazirano na primjeru: Mahutova, S., 2014).

- **Primjer procjene očekivanih gubitaka od nemogućnosti naplate potraživanja:**

Tvrtka je grupirala dužnike iz određene djelatnosti koji trebaju platiti ukupno 100.000,00 KM, plus 17.000,00 KM PDV-a i oblikovala izračun očekivanih gubitaka na temelju slijedećih pretpostavljenih scenarija:

Scenarij 1: U idućoj godini će se primjenom cjepiva korona virus zaustaviti i gospodarstvo će se oporaviti pa će se povijesna stopa gubitka potraživanja u

predmetnoj djelatnosti zbog krize povećati za 15%. Vjerojatnost za taj scenarij iznosi 10%.

Scenarij 2: Primjena cjepiva protiv korona virusa neće u potpunosti u idućoj godini zaustaviti pandemiju pa će se povijesna stopa gubitka potraživanja zbog krize u predmetnoj djelatnosti povećati za 30%. Vjerojatnost za taj scenarij iznosi 40%.

Scenarij 3: Pandemija će se nastaviti današnjim tempom u idućoj godini i gospodarstvo će biti u sve težoj situaciji pa će se povijesna stopa gubitka potraživanja u predmetnoj djelatnosti zbog krize povećati za 45%. Vjerojatnost za taj scenarij iznosi 30%.

Scenarij 4: Pandemija će se pogoršati u idućoj godini i zaustaviti veliki dio gospodarstva pa će u promatranj djelatnosti veliki dio tvrtki propasti (bankrotirati). Zbog toga će se povijesna stopa gubitka potraživanja u predmetnoj djelatnosti zbog krize povećati za 60%. Vjerojatnost za taj scenarij iznosi 20%.

Iako su gornje procjene prilično subjektivne, nema puno drugih mogućnosti zato što ne postoji bliska povijest sličnih zdravstvenih kriza. Međutim, kao što je ranije istaknuto prema odredbama u točki B5.5.42, MSFI-ja takve procjene se prihvaćaju. Sigurnost podataka i procjena može se povećati tako da se komunicira sa svim većim dužnicima koji trebaju pisanim dati svoju vlastitu procjenu svojih budućih mogućnosti plaćanja. Na taj način tvrtka može doznati i za moguća sporna potraživanja koja također treba knjižiti na dan 31.12.

Izračun očekivanih gubitaka prema fiksnim postocima ali sa stanjem nenaplaćenih potraživanja u tekućoj godini koji predstavljaju usporednu veličinu za konačnu procjenu izgleda ovako:

Vrijeme naplate	Nenaplaćena svota (KM) na dan 31.12.	Fiksna stopa gubitaka (povijesna)	Očekivani kreditni gubitak
1	2	3	4
Prekoračenje 1-30 dana	46.800,00	2,00%	936,00
Prekoračenje 31-90 dana	32.760,00	3,00%	982,80
Prekoračenje 91-180 dana	19.890,00	20,00%	3.978,00
Prekoračenje 181-365 dana	11.700,00	50,00%	5.850,00
Prekoračenje preko 365 dana (otpis)	5.850,00	100,00%	5.850,00

Ukupno	117.000,00	-	17.596,80
--------	------------	---	-----------

Napomena: Fiksna stopa povijesnih gubitaka sastavljena je prema primjeru iz točke B5.5.35 MSFI-ja 9 s dopunom autora. Subjekti mogu prihvatiti predložene fiksne stope ili izraditi stope prema vlastitim povijesnim podacima.

Nenaplaćene svote uključuju i PDV unatoč tome što vjerovnik ima pravo ispraviti PDV u slučaju nemogućnosti naplate potraživanja. Naime, članak 69. Pravilnika o PDV-u koji govori o ispravku PDV-a glasi: „(1) Ako se porezna osnovica (naknada) promijeni naknadno zbog različitih vrsta popusta ili **nemogućnosti naplate** putem zakonski propisanih načina, tada osoba koja je isporučila dobro ili obavila uslugu može ispraviti (smanjiti) iznos izlaznog poreza. Isporučitelj izdaje knjižnu obavijest na taj iznos osobi kojoj su isporučena dobra ili obavljene usluge koja na osnovu knjižne obavijesti vrši ispravku (smanjenje) odbitka ulaznog poreza. Ako je PDV obračunat i plaćen pri uvozu odbijen kao ulazni porez, a naknadno je snižen ili nadoknađen, tada uvoznik mora na osnovu rješenja Uprave za pripadni iznos ispraviti odbitak ulaznog poreza.

(2) Ispravku kupac mora obaviti u poreznom razdoblju u kojem je promijenjena porezna osnovica. Ukoliko UIO izda rješenje, ispravka se mora izvršiti u poreznom razdoblju u kojem rješenje postaje izvršno“.

Problem se sastoji u tome što je uvjet da vjerovnik ispravi PDV prethodni ispravak PDV-a kod dužnika. Malo je vjerojatno da će dužnik koji ne može ili ne želi platiti ispravljati PDV. Zbog toga će i iznos PDV-a biti terećen na rashode. Ako se u praksi pojavi situacija da dužnik nekim čudom stvarno ispravi PDV, tada ga ne treba otpisivati i teretiti na troškove.

Gornjom tablicom su obuhvaćeni podaci o prošlim događajima i sadašnje stanje nenaplaćenih potraživanja zajedno s PDV-om. Nakon toga je potrebno izvesti predviđanja budućih ekonomskih uvjeta u skladu s točkom B5.5.49 MSFI-ja 9. To znači da je za svako prekoračenje roka naplate potrebno uzeti u obzir sve scenarije i izračunati očekivane gubitke korekcijom fiksne stope gubitaka za pogoršanja u okviru svakog scenarija i uključivanjem vjerojatnosti za svaki scenario. Prema tome, za procjenu očekivanih gubitaka ne uzima najvjerojatniji događaj koji donosi Scenario 2(40% vjerojatnosti) nego se ponderiraju i konačno zbrajaju sve opcije kao moguće sa svojim udjelima.

Ovisno o konkretnoj situaciji izračuni očekivanih gubitaka potraživanja od kupaca mogu se računati za svako potraživanje pojedinačno ili skupno za istu kategoriju potraživanja.

U narednim tablicama biti će izračunani očekivani gubici potraživanja od kupaca prema broju dana prekoračenja roka plaćanja: (1) Prekoračenje 1-30 dana, (2)

Prekoračenje 31-90 dana, (3) Prekoračenje 91-180 dana, (4) Prekoračenje 181-365 dana, (5) Prekoračenje preko 365 dana odnosno preko 12 mjeseci (otpis).

1) Prekoračenje 1-30 dana:

Scenario/pogoršanje stope gubitaka (X%)	Nenaplaćena svota (KM) na dan 31.12.	Prilagođena stopa gubitaka (2% x X)	Gubitak zbog neispunjenja obveza	Vjerojatnost gubitka	Očekivani gubitak potraživanja
	(EAD)	(LGD%)	(LGD)	(PD)	(ECL)
Scenario 1 (X=15%)	46.800,00	2,30%	1.076,40	10%	107,64
Scenario 2 (X=30%)	46.800,00	2,60%	1.216,80	40%	486,72
Scenario 3 (X=45%)	46.800,00	2,90%	1.357,20	30%	407,16
Scenario 4 (X=60%)	46.800,00	3,20%	1.497,60	20%	299,52
Ukupno:	#####	#####	#####	100%	1.301,04

Knjiženje u glavnoj knjizi:

2111 – Potraživanja od kupaca		2191 – Ispravak vrijednosti potraživanja od kupaca	
So) 46.800,00			1.301,04 (1)
5780 - Vrijednosno usklađenje potraživanja od kupaca			
(1) 1.301,04			

2) Prekoračenje 31-90 dana:

Scenario/pogoršanje stope gubitaka X%	Nenaplaćena svota (KM) na dan 31.12.	Prilagođena stopa gubitaka: 3% x (1+X)	Gubitak zbog neispunjenja obveza	Vjerojatnost gubitka	Očekivani gubitak
	(EAD)	(LGD%)	(LGD)	(PD)	(ECL)
Scenario 1 (X=15%)	32.760,00	3,45%	1.130,22	10%	113,02
Scenario 2 (X=30%)	32.760,00	3,90%	1.277,64	40%	511,06

Scenario 3 (X=45%)	32.760,00	4,35%	1.425,06	30%	427,52
Scenario 4 (X=60%)	32.760,00	4,80%	1.572,48	20%	314,50
Ukupno:	#####	#####	#####	100%	1.366,10

Knjiženje u glavnoj knjizi:

2111 – Potraživanja od kupaca		2191 – Ispravak vrijednosti potraživanja od kupaca	
So) 32.760,00			1.366,10 (2)
5780 - Vrijednosno usklađenje potraživanja od kupaca			
(2) 1.366,10			

3) Prekoračenje 91-180 dana:

Scenario/pogoršanje stope gubitaka X%	Nenaplaćena svota (KM) na dan 31.12.	Prilagodena stopa gubitaka: 20 % x (1+X)	Gubitak zbog neispunjenja obveza	Vjerojatnost gubitka	Očekivani gubitak
	(EAD)	(LGD%)	(LGD)	(PD)	(ECL)
Scenario 1 (X=15%)	19.890,00	23,00%	4.586,70	10%	457,47
Scenario 2 (X=30%)	19.890,00	26,00%	5.171,40	40%	2.068,56
Scenario 3 (X=45%)	19.890,00	29,00%	5.768,10	30%	1.730,43
Scenario 4 (X=60%)	19.890,00	32,00%	6.364,80	20%	1.272,96
Ukupno:	#####	#####	#####	100%	5.529,42

Knjiženje u glavnoj knjizi:

2111 – Potraživanja od kupaca		2191 – Ispravak vrijednosti potraživanja od kupaca	
-------------------------------	--	--	--

So) 19.890,00	5.529,42 (3)
5780 - Vrijednosno usklađenje potraživanja od kupaca	
(3) 5.529,42	

4) Prekoračenje 181-365 dana:

Scenario/ pogoršanje stope gubitaka X%	Nenaplaćena svota (KM) na dan 31.12.	Prilagođena stopa gubitaka:50 % x (1+X)	Gubitak zbog neispunjenja obveza	Vjerojatnost gubitka	Očekivani gubitak
	(EAD)	(LGD%)	(LGD)	(PD)	(ECL)
Scenario 1 (X=15%)	11.700,00	57,50%	6.727,50	10%	672,75
Scenario 2 (X=30%)	11.700,00	65,00%	7.605,00	40%	3.042,00
Scenario 3 (X=45%)	11.700,00	72,50%	8.482,50	30%	2.544,75
Scenario 4 (X=60%)	11.700,00	80,00%	9.360,00	20%	1.872,00
Ukupno:	#####	#####	#####	100%	8.131,50

Knjiženje u glavnoj knjizi:

2111 – Potraživanja od kupaca	2191 – Ispravak vrijednosti potraživanja od kupaca
So) 11.700,00	8.131,50 (4)
5780 - Vrijednosno usklađenje potraživanja od kupaca	
(4) 8.131,50	

5) Prekoračenje preko 365 dana odnosno 12 mjeseci (otpis):

Ako je za prekoračenje roka plaćanja od 365 dana odnosno 12 mjeseci računovodstvenom politikom predviđeno da se potraživanje otpisuje i briše iz bilance stanja onda ne treba uzimati u obzir različite scenarije jer je otpis ionako 100%. U ovom slučaju izravno se otpisuje svota od 5.850,00 KM. To se može knjižiti jednostavno tako da se zatvori potraživanje od kupaca i priznaju troškovi otpisa (5780/2111). Ako je potraživanje ranije bilo dijelom ispravljeno a dijelom neispravljeno onda treba knjižiti na ispravak vrijednosti neispravljeni dio i priznati troškove (5780/2191) a nakon toga zatvoriti međusobno konto 2191 i konto 2111 (2191/2111) radi njihovog uklanjanja iz bilance stanja. Pod pretpostavkom da je ukupno potraživanje od kupaca iznosilo 8.190,00 KM i da je bilo ispravljeno za svotu od 2.340,00 KM, potpuni otpis tog potraživanja izgledao bi ovako:

Knjiženje u glavnoj knjizi:

2111 – Potraživanja od kupaca		2191 – Ispravak vrijednosti potraživanja od kupaca	
So) 8.190,00	8.190,00 (5b)	(5b) 8,190,00	2.340,00 (So) 5.850,00 (5a)
5780 - Vrijednosno usklađenje potraživanja od kupaca			
(5a) 5.850,00			

Konačno na kraju usporedba očekivanog gubitka potraživanja od kupaca po fiksnoj stopi i po prilagođenoj stopi daje se u slijedećoj tablici:

Vrijeme naplate	Nenaplaćena svota (KM) na dan 31.12.	Očekivani gubitak po fiksnoj stopi	Očekivani gubitak po prilagođenoj stopi
1	2	3	4
Prekoračenje 1-30 dana	46.800,00	936,00	1.301,04
Prekoračenje 31-90 dana	32.760,00	982,80	1.366,10
Prekoračenje 91-180 dana	19.890,00	3.978,00	5.529,42
Prekoračenje 181-365 dana	11.700,00	5.850,00	8.131,50
Ukupno:	111.150,00	11.746,80	16.328,06

Prekoračenje preko 365 dana (otpis)	5.850,00	5.850,00	5.850,00
Sve ukupno:	117.000,00	17.596,80	22.178,06

Kao što se može vidjeti, pogoršanje uvjeta poslovanja koje se očekuje u narednom razdoblju povećava očekivane gubitke koje treba priznati na dan 31.12.2020. za (16.328,06/11.746,80) -1) 39% u odnosu na gubitke koji bi bili izračunani po ranije utvrđenim fiksnim stopama ili povijesnim stopama.

Ovdje se pojavljuje još jedan praktičan problem a to je činjenica da veliki dio ispravka vrijednosti potraživanja neće biti porezno priznat. Naime, iz očekivanog gubitka treba izdvojiti potraživanja koja zadovoljavaju uvjete iz članka 17. Zakona o porezu na dobit (da su starija od 12 mjeseci ili utužena ili da je pokrenut ovršni postupak ili stečajni postupak). Tako izdvojena potraživanja od kupaca biti će porezno priznata a ostala će biti porezno nepriznata.

Prema tome, potrebno je primijeniti slijedeći obrazac:

Porezno nepriznata potraživanja = Očekivani gubitak – Porezno priznata potraživanja

Porezno nepriznata potraživanja mogu se priznati naknadno nakon proteka od 12 mjeseci ili ako su potraživanja utužena ili je pokrenut izvršni postupak ili su potraživanja prijavljena u likvidacijskom ili stečajnom postupku nad dužnikom (članak 17., Zakona o porezu na dobit).

ZAKLJUČAK

Pandemija virusa COVID 19 kojoj se za sada ne vidi kraj donijela je osima zdravstvenih i velike gospodarske probleme. Posljedica toga je i otežana naplata potraživanja od kupaca i obveza umanjenja vrijednosti tih potraživanja. Donošenjem MSFI-ja 9 – Financijski instrumenti, uveden je koncept „očekivanih kreditnih gubitaka“ financijske, umjesto ranijeg koncepta „stvarno nastalih gubitaka“. Budući da postupak procjene očekivanih gubitaka na potraživanjima od kupaca nije do kraja objašnjen u MSFI-ju 9 – Financijski instrumenti, u ovom radu je prikazano oblikovanje modela za procjenu očekivanih kreditnih gubitaka za potraživanja od kupaca u uvjetima krize koje bi moglo poslužiti poduzećima u praksi. Poseban osvrt daje se na dvojbu mora li se u svakom slučaju umanjivati sva potraživanja od kupaca pa i ona kod kojih nema zakašnjenja u plaćanju. U tom smislu izveden je zaključak da u situacijama kad subjekti koji nemaju problema u naplati potraživanja i procjenjuje da ih neće imati ni ubuduće, mogu

izostaviti umanjenje vrijednosti potraživanja od kupaca za potraživanja kojima dospijeće nije prekoračeno. To je za mnoge subjekte važan zaključak zato što takvi gubici nisu porezno priznati.

LITERATURA

1. Amaro, S. (2021). Euro zone inflation hits 10-year high ahead of key central bank meeting, <https://www.cnbc.com/2021/08/31/euro-zone-inflation-august-2022-ahead-of-ecb-meeting.html>
2. IASB and regulators highlight IFRS 9 ECL requirements during the coronavirus pandemic, IFRS Developments, Issue 163 / March 2020, dostupno na: <https://eyfinancialservicesthoughtgallery.ie/wp-content/uploads/2020/04/Devel-163-IASB-COVID-19-IFRS-9-March-2020.pdf>
3. Mahutova, S. (2014), How to calculate bad debt provision under IFRS 9, dostupno na: <https://www.cpdbox.com/how-to-calculate-bad-debt-provision-under-ifs-9/>
4. Spall, C. (2020). How are expected credit losses on trade receivables impacted, KPMG, dostupno na: <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/04/covid-19-financial-instruments-2g.html>.